

YASHIL IQTISODIYOT VA BARQAROR RIVOJLANISH: ZAMONAVIY IQTISODIY MODEL SIFATIDA

Imamov N.P.

SamISI "Tillarni o'qitish" kafedrası katta o'qituvchisi

Muhayyo Eshpo'latova

SamISI IK-524-guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yashil iqtisodiyot tushunchasi, uning tamoyillari va barqaror rivojlanishdagi o'rni tahlil qilinadi. Yashil iqtisodiyotning energetika, qishloq xo'jaligi va sanoat sohalariga ta'siri, shuningdek, O'zbekiston misolida amalga oshirilayotgan ekologik loyihalar misollar orqali yoritib berilgan. Maqolada chet el adabiyotlariga asoslangan ilmiy ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, ekologik innovatsiyalar, qayta tiklanuvchi energiya, iqlim o'zgarishi.

Аннотация: В данной статье анализируются концепция зеленой экономики, её принципы и роль в обеспечении устойчивого развития. Рассмотрено влияние зеленой экономики на энергетику, сельское хозяйство и промышленность, а также представлены примеры экологических проектов, реализуемых в Узбекистане. Статья основывается на данных зарубежной литературы.

Ключевые слова: зелёная экономика, устойчивое развитие, экологические инновации, возобновляемая энергия, изменение климата.

Annotation: This article analyzes the concept of green economy, its principles, and its role in sustainable development. The impact of the green economy on energy, agriculture, and industry is explored, with examples of ecological projects implemented in Uzbekistan. The article is based on scientific data from international literature.

Keywords: green economy, sustainable development, ecological innovations, renewable energy, climate change.

Kirish

XXI asrda iqtisodiy rivojlanish jarayonida global muammolar – iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning kamayishi va ekologik inqiroz – insoniyat oldida jiddiy tahdid sifatida yuzaga chiqmoqda. Ushbu sharoitda, iqtisodiyotni ekologik barqarorlik tamoyillari asosida qayta qurish zarurati paydo bo'ldi. Shunday iqtisodiy model sifatida yashil iqtisodiyot dunyo miqyosida keng muhokama qilinmoqda. Jahon Bankining tahliliga ko'ra, 2050 yilga borib yashil iqtisodiy strategiyalarning to'g'ri joriy etilishi global iqtisodiyotni 2,5 trillion dollarga kengaytirishi mumkin. Bu nafaqat iqtisodiy farovonlikni ta'minlash, balki ekologik muvozanatni saqlashga ham xizmat qiladi.

Asosiy qism. *Yashil iqtisodiyot tushunchasi*

Yashil iqtisodiyot – bu iqtisodiy faoliyatni ekologik barqarorlikni ta'minlash orqali amalga oshirishni nazarda tutadi. BMTning Atrof-muhit dasturi (UNEP) tomonidan

berilgan ta'rifga ko'ra, yashil iqtisodiyot tabiiy resurslarni tejash va chiqindilarni kamaytirish orqali iqtisodiy farovonlik va ijtimoiy adolatni rivojlantiradi.

Yashil iqtisodiyotning asosiy tamoyillari

1. Tabiiy resurslardan samarali foydalanish.
2. Chiqindilarni kamaytirish va qayta ishlashni rivojlantirish.
3. Qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tish.
4. Iqtisodiy faoliyatda ekologik innovatsiyalarni qo'llash.

5. Mahalliy va global miqyosda ekologik siyosatni kuchaytirish. Masalan, Shvetsiya va Daniya yashil iqtisodiyotni joriy etishda ilg'or davlatlardan hisoblanadi. Shvetsiyada chiqindilarning 99% qayta ishlanadi va mamlakat dunyo bo'yicha eng past karbonat chiqindilariga ega.

Barqaror rivojlanishning iqtisodiyotdagi o'rni

Barqaror rivojlanish konsepsiyasi iqtisodiyotning ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy jihatlarini uyg'unlashtirishni nazarda tutadi. Masalan, BMTning Barqaror Rivojlanish Maqsadlarida (SDG) 2030 yilga kelib barcha mamlakatlar yashil texnologiyalardan foydalanishni kengaytirish majburiyatini oldilar.

Barqaror rivojlanishning asosiy omillari:

Ijtimoiy tenglikni ta'minlash: ekologik loyihalar orqali yangi ish o'rinlari yaratish.

Ekologik xavfsizlik: tabiatni muhofaza qilish va resurslardan oqilona foydalanish.

Iqtisodiy samaradorlik: yashil texnologiyalar orqali energiya va xomashyo xarajatlarini kamaytirish. Misol sifatida, Xitoyda yashil iqtisodiyot loyihalari doirasida 2021 yilda 1,37 million yangi ish o'rni yaratilgan.

Energetika sektoridagi yashil iqtisodiyot

Energetika yashil iqtisodiyotning asosiy tarkibiy qismidir. Bugungi kunda qayta tiklanuvchi energiya manbalariga talab sezilarli darajada ortmoqda. IEA (Xalqaro Energetika Agentligi) ma'lumotlariga ko'ra, quyosh va shamol energiyasi global elektr ishlab chiqarishda yetakchi o'rinlarni egallab bormoqda. Germaniyada "Energiewende" deb nomlangan milliy dastur orqali energiyaning 46% qayta tiklanadigan manbalardan olinadi. Bu iqtisodiy xarajatlarni qisqartirib, karbonat chiqindilarini 35% ga kamaytirishga yordam berdi. O'zbekiston ham o'z navbatida Navoiy va Samarqand viloyatlarida quyosh elektr stansiyalarini ishga tushirib, yashil energetikaga o'tmoqda.

Qishloq xo'jaligida yashil iqtisodiyotning ahamiyati

Qishloq xo'jaligi yashil iqtisodiyotning yana bir muhim sohasi hisoblanadi. Organik mahsulotlar ishlab chiqarish va ekologik toza texnologiyalarni qo'llash barqaror rivojlanishga xizmat qiladi. Jahon Banki ma'lumotlariga ko'ra, ekologik qishloq xo'jaligi mahsulotlari bozorining qiymati 2023 yilda 227 milliard dollarga yetdi. Misol uchun, Hindistonda "National Mission for Sustainable Agriculture" (NMSA) dasturi orqali ekologik qishloq xo'jaligi rivojlantirilmoqda. Ushbu dastur mahalliy fermerlarga ekologik texnologiyalarni joriy qilishda moliyaviy yordam ko'rsatadi.

Sanoat va transport sektoridagi ekologik innovatsiyalar

Yashil iqtisodiyot sanoatni modernizatsiya qilishni talab etadi. Bu borada chiqindisiz ishlab chiqarish tizimi (zero-waste production) va energiya samarador uskunalaridan foydalanish dolzarbdir. Tesla va General Motors kabi kompaniyalar elektromobillar ishlab chiqarishni kengaytirib, avtomobil sanoatida inqilob qilmoqda. Shuningdek, Yaponiyada ekologik transport loyihalari doirasida yuqori tezlikdagi elektr poyezdlari (Shinkansen) iqlim o'zgarishi bilan kurashishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

O'zbekiston misolida yashil iqtisodiyot

O'zbekiston Respublikasi 2030 yilga kelib issiqxona gazlari chiqindilarini 35% ga kamaytirishni maqsad qilgan. Shuningdek, quyosh va shamol energetikasi sohasida bir qator loyihalar amalga oshirilmoqda. Masalan: Navoiy viloyatidagi quyosh elektr stansiyasi yiliga 260 million kVt/soat elektr energiyasi ishlab chiqaradi. Samarqandda yangi shamol elektr stansiyasi qurilishi boshlanib, uning 2025 yilda ishga tushishi kutilmoqda.

Xulosa. Yashil iqtisodiyot global iqtisodiyotning kelajagi sifatida atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Ushbu iqtisodiy model an'anaviy iqtisodiyotni ekologik va ijtimoiy tamoyillar bilan uyg'unlashtiradi, bu esa kelajak avlodlar uchun tabiiy resurslarni saqlashga xizmat qiladi. Energetika, qishloq xo'jaligi, transport va sanoat kabi strategik sohalarda yashil texnologiyalarni qo'llash orqali iqtisodiy samaradorlik va ekologik xavfsizlikni ta'minlash mumkin. Shuningdek, yashil iqtisodiyot nafaqat rivojlangan davlatlarda, balki rivojlanayotgan mamlakatlar uchun ham iqtisodiy o'sish va ijtimoiy tenglikni ta'minlashda yangi imkoniyatlar yaratadi. O'zbekiston misolida ko'rilganidek, yashil iqtisodiyot nafaqat iqtisodiy o'sishga hissa qo'shmoqda, balki mintaqaviy ekologik muammolarni hal qilishda ham samarali model sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu jarayonni jadal rivojlantirish kelajakda nafaqat iqtisodiy farovonlikka, balki iqlim o'zgarishining salbiy oqibatlarini kamaytirishga ham katta hissa qo'shadi. Yashil iqtisodiyot konsepsiyasi nafaqat hozirgi davr uchun, balki uzoq muddatli istiqbol uchun ham global barqarorlikning kalitidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. UNEP (United Nations Environment Programme) – "Green Economy Initiative".
2. World Bank – "Sustainable Development Goals and Climate Action".
3. International Energy Agency (IEA) – Renewable Energy Statistics 2022.
4. IMF (International Monetary Fund) – "Green Economy for Emerging Markets".
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 20-iyundagi "Yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha davlat strategiyasi" qarori. Havola: lex.uz
6. T. Raxmonqulov, N. Abduqayumova – "Ekologik iqtisodiyot va barqaror rivojlanish". Toshkent, 2020.
7. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligining rasmiy sayti – "Quyosh va shamol energetikasi bo'yicha amalga oshirilayotgan loyihalar". Havola: minenergy.uz